

stanujejo različni ravnopravni narodi, le dva naroda vzameta za-se vse pravice, ostale narode pa imajo za heliote? Ali je pametno v splošnem smislu besede, da se v cesarstvu, ktero šteje nad 16 (17) milijonov Slovanov, manjšina Nemcev in Magjarov proglasuje za vodjo vsem ostalim narodom? — Ako Nemci smejo za takim ciljem iti, da glavarji njih smejo reči, naj Avstrija razpade, če ni vredjena, kakor oni želijo, ne sme se tudi zameriti Slovanom, ako bi isto rekli; a Rusija jih bo ravno tako slišala in uslišala, kakor je pruska vlada slišala besede Kaisersfeldove in bo še toliko pred uslišala lamentacije nemško-avstrijskih sirot. — Kaisersfeld hoče, da se Magjarom dá vse, ostalim nenemškimi narodom pa milostljivo obeta samo to, da ne bojo tlačeni! Ali se taka politika opira na pravico? Nikdar ne! Štajarski vodja modruje tako-le: Avstrija mora biti velika država; taka pa je samo s posestjo dežel ogerske krone. Tedaj ne zato, da bi zahteve Magjarov na pravico osnovane bili, ampak zato, ker Avstrija Magjarov potrebuje — in zato jim mora dati vse, česar želé. To pa je tako imenovana „politika dobička.“ Al taka politika je puhla! To je očitno. V deželah ogerske krone ne stanujejo sami Magjari, ampak ondi je več milijonov Slovanov, Rumunov in v Erdelji veliko Nemcev. Ako se tedaj Avstrija z Magjari pomiri, se s tem mirom združijo národno čustvo in narodne zahteve Slovanov, Rumunov in Nemcev. S tem pa se ne vzdržuje Avstrije velika država, kajti sami Magjari je nikakor ne morejo vzdržati, ker bi s svojim narodnim terorizmom (strahovanjem) Slovanov klicali Rusijo na pomoč. Ako tedaj Kaisersfeld dobro spoznava, da Avstrija mora ostati velika država, mora i to spoznati, da število 16 (17) milijonov Slovanov je za ta avstrijski položaj še več vredno, kot 5 (4) milijonov Magjarov, in zato je živa potreba, da se mir stori ne samo z Magjari, temuč tudi sè Slovani.

Program štajarskih dvalistov ni tedaj za Slovane, Rumune, za ostanek Talijanov v Avstrii in za erdeljske Nemce porok miru, marveč je napoved vojske.

Tako „Reform.“ — Resnična je beseda od konca do kraja. Kdor hoče dvalizem, ta se igra z ognjem. Le kdor hoče, da vsi narodi avstrijski imajo skupne državne zadeve, ktere obravnavajo v skupnem državnem zboru, v deželnih avtonomnih zborih pa opravljajo sami to, kar deželi gré: ta hoče mir in srečo Avstrije. In to je, kar zahteva federalizem, ki daje državi, kar državi gré, deželam pa, kar je deželnega. Kdor s tem ni zadovoljen, naj raji naravnost reče, da noče Avstrije!

Novice iz deželnih zborov.

Deželni zbor kranjski.

V 9. seji so se na podlagi gotovih pozvedeb in z ozirom na mnoge reči, ki se jim zastran slovenščine v gimnazii in realki ljubljanski napačne zdijo, stavila na sl. deželno vlado sledeča, po obširnem predgovoru razložena vprašanja: 1) je li sl. vlado volja, da se slovenskemu jeziku kot učnemu predmetu dá popolnoma pravica, ki ji gré po osnovani organizaciji? 2) da se spolnita ministerska ukaza od 11. januarja in 22. julija, ktera merita na to, da različne jezike uči en učitelj in se nauku nemškega jezika pripomore s slovenskim jezikom, in da bi se, ako potreba nanaša, premenili učitelji o tej zadevi? 3) da slovenski jezik učijo le preskušeni učitelji in 4) da národnost učencev po objektivnih znamenjih določuje učiteljstvo, ne pa stariši ali celó učenci, — da je nauk slovenskega jezika po ministerskem ukazu od 3. avgusta 1860 tudi za take učence obligaten

(predpisan) nauk, kateri niso rojeni Slovenci in da je dotično spričevalo na vsako stran popolnoma veljavno, naj si bode dobro ali slabo, in da se učenci, ki po národnosti svoji niso bili v pravo šolo vredjeni ali so se nauku slovenskega jezika celó umaknili, prestavijo na pravo svoje mesto? — Ta vprašanja so podpisali poslanci: Svetec, dr. Bleiweis, dr. Costa, Debevec, Horak, Klemenčič, Rozman, Kapelle, Zagorec, Loker, dekan Toman, Koren, baron Zois, dr. Toman. — Gospod cesarski namestnik baron Bach je v 15. seji odgovoril na to vprašanje po priliki tako-le: Tudi c. k. deželna vlada se sklada s poslanci, ki so omenjena vprašanja stavili, da je za šolsko mladež na Kranjskem zeló koristno, da se temeljito nauči slovenskega jezika. V tem smislu deluje tudi vlada, zato je z ozirom na skušnje, da nauk slovenskega jezika ne napreduje dobro, ako se Slovenci in Neslovenci skupaj učijo slovenščine, in po dovoljenji c. k. državnega ministerstva od 16. marca 1866. razun občnega slovenskega nauka osnovala še posebno učilnico za Neslovence z 2 razredoma. Ta nauk pa po navedenem ministerskem ukazu ni obligaten, tedaj le dobro spričevalo vpljiv ima, slabo ne. Prav za prav to ni nobena novost, ker Neslovenci so bili po poprejšnji postavi oproščeni skupnega obligatnega učenja, ako so za to prosili. Če tudi nova učilnica ni obligatna, se je vendar letos 88 Neslovencev vpisalo, tedaj je letos med 700 javnimi učenci le 6 taci (1 Lah in 5 Nemcev), ki se celó nič slovenščine ne učijo v gimnazii. Lani jih je bilo 24 oproščenih. To pa ni res, da bi Slovenci po rodu in jeziku, kateri morajo obiskavati predpisani nauk slovenščine, bili vzeti v to neobligatno učilnico. Učiteljstvu se po §. 20. osnovane organizacije ne more prepuščati, da bi določevalo národnost učencev; to gré staršem ali varhom njihovim. Tako se je tudi v realki ravnalo. Strah interpelantov, da ne bi učenci zatajili narodnosti slovenske in se vkradli v neobligatno slovensko-nemško učilnico, je ravno tako prazen, kakor skrb, da v to šolo vpisani učenci ne bi je pridno obiskavali, zakaj ostra šolska postava je tudi za to dana. Sicer pa se mora še to dodati, da naprava nemško-slovenskega nauka je le poskušnja, da skušnje pokažejo, kako in kaj. Da bi se nauk slovenskega jezika razširil na 3 ure v tednu v 3. in 4. gimnazijalnem razredu, ni nobene ovire, ako se napravijo učne knjige in berila, ki bodo dajala obilnišega gradiva. Danes to še ni mogoče. Državno ministerstvo je pa ukazalo, da se slovenske učne knjige za spodnjo gimnazijo, kar se tiče obsežka in oblik, pregledajo in predelajo; to nalogo bode dobila komisija izvedencev. Kar največ je mogoče, se bode tudi vprihodnje na to gledalo, da je učenje jezikov v eni roci, pa tudi na to, da se nauku nemškega jezika pripomore sè slovenskim jezikom. Na gimnazii se je po teh vodilih ravnokar razpisala ena učenikova služba. Kakor pa je zdaj sestavljeno učiteljstvo na gimnazii, to ni mogoče. 4 učitelji (z ravnateljem vred), ki so slovenskega jezikoslovja zmožni, se ne morejo leto na leto vkvarjati s 1. in 2. razredom (v 4. oddelkih). Kar je mogoče, se godi na prid učenju. Od ostalih 27 naukov v 4 oddelkih 1. in 2. razreda jih je 19 v rokah učnikov, ki umejo slovenščino, od ostalih 8 učijo 4 matematiko, pri kateri se že izhajati more brez slovenščine. Željo interpelantov, da bi slov. jezik učili le preskušeni učitelji, tudi deželna vlada spoznava za opravičeno. Al kje jih pri tej priči dobiti, ker jih ni? — Če tudi odgovor ta nikakor ni v vsem zadostil stavljenemu vprašanju, so vendar tudi take točke vmes, ki so bile interpelantom všeč. Da bi le obljube ne ostale obljube! Sicer pa je tudi to gotovo, da deželna vlada nima vsega v svojih rokah, in da se na Dunaji marsikaj zgodi, česar se ne

nadja tukajšna vlada. Tako je (in to je neki gotovo) tukajšna vlada nasvetovala g. Tomšiča za učitelja na naši realki, ki je vse izvrstno spolnil, kar je konkurs zahteval; a na Dunaju izvolijo g. Opella, ki celó nič ne razume slovenskega jezika, ki ga je odločno zahteval konkurs in je neobhodno potreben na naši realki, s katero je sklenjena tudi nedeljska šola za obrtniške učence, ki celó malo ali nič ne razumejo nemščine. Za Boga! odkodi zaupanje v ministerstvo, ako se take reči godijo? Al tudi predrznost je silna tacihi kompetentov, ki prosijo za službe, pri katerih vladni razpis odločno zahteva znanje deželne jezika, pa ga ne znajo! — Isti interpellanti so sl. deželno vlado v 15. seji vprašali tudi za to čudno podeljenje službe; al g. cesarski namestnik jim je odgovoril, da je to stvar, ki spada v oblast eksekutivno in o kateri ona nikomur ni odgovorna. Po tem, kar smo gori iz Dunaja povedali, gosp. cesarski namestnik tudi res ni mogel drugega odgovoriti. —

Deželni odbornik Dežman v tej seji stavlja nujni predlog: 1) naj se vladni dopis, kateri želi podpore iz deželnega zaklada za cesto ob Mirni, in 2) za prestavljenje okrajne ceste med Mačkovo vasjo in Otočem, izroči finančnemu odseku. Zbor enoglasno potrди Dežmanov predlog.

V imenu odseka za prošnje bere poročevalec Svetec prošnjo (v slovenskem jeziku) županije Knežške na Notranjskem, da bi se gozdne pravice brž ko mogoče odškodovale. Sedem vasi je (Knežak, Beč, Korotnice, Trnovo, Bistrica, Vrbovo in Zemone), ki po sodbah od leta 1793 in 1794 uživajo vse pravice za drvarijo in kupčijo v šneperskem gozdu; zdaj pa že 10 let ne dobivajo, kar jim gré, ker gozdne pravice še niso v red djane. Silna škoda se jim godi, vrh tega pa ga že ni skor sosesčana, ki ne bi bil že zaprt bil ali na denar kaznovan. — Odsek nasvetuje: naj se ta prošnja se zapisnikom vred izroči vladi s prošnjo, da pripomore v hitro dognanje zemljiščine odveze, in da se tožni dan ne preloži več. Sicer pa poročevalec Svetec še želi, naj bi vlada važne gozdne stvari v posebno skrb vzela, in ob pravem času tudi to prevdarila: ali bi se ne dalo pomiloščenje takim, ki so bili obsojeni, pa niso bili navadni gozdni tatovi ali roparji. — Tudi dr. Costa (slovenski) govori za to, da bi vlada v pravem času po pravem prevdanku mislila na pomiloščenje. Meni so — pravi — te pravice in okoljstave prav dobro in na tanko znane in jaz se spominjam nekterih primerljev. Ko sem jaz kot zagovornik pred deželno sodnijo ljublj. zagovarjal več ko 50 Notranjcev, tistokrat sem jaz, kakor se meni zdi, popolnoma dokazal nedolžnost obdolženih; prva stopinja sodnijska, namreč deželna sodnija ljubljanska, pa je vendar zatožene obsodila. Naddeželna c. k. sodnija graška jih pa popolnoma nedolžne spoznala in c. k. najvišja sodnija jih je pa zopet kakor prva stopinja sodnijska obsodila. Ta primerljev nam kaže očitno, kako dvomljive da so vse te pravice, ker so tri sodnije ravno iste obdolžene, dve namreč za dolžne, ena pa za nedolžne spoznale. To nam dovolj kaže, da so zares pravice in okoljstave dvomljive ter da je zares potrebno in primerno, da slavna vlada o spodobnem in pravem času Njih Veličanstvu predlaga amnestijo za naše Notranjce.

Tudi dr. Bleiweis (slovenski) povdarja, da bi ob svojem času želeti bilo pomiloščenja, ter pravi: Na Notranjskem je že toliko v teh zadevah obsojenih, da v nekterih krajih je že zdaj morebiti težavno bilo in še le bode dobiti občinski zastop. Neki župan je rekel: „Razun našega cerkvenega patrona sv. Lukeža nimamo pri nas nobenega, kateri bi že ne bil obsojen in kaznovan! To reč je toraj treba prevdariti! Ko v deželnem zboru ni bilo še nobenega govora o teh

zadevah, je že gospod Koren, kot predsednik planinske kmetijske podružnice, poročeval občnemu zboru kmetijske družbe leta 1862. to, da v 18 mesecih je bilo v ložkem okraji v preiskavo djanih 1155; tedaj vsaki mesec 64, vsaki dan dva in to samo v enem okraji. Jaz, kakor gotovo vsak drug izmed nas, loči navadno tatinstvo ali roparstvo od tistih prestopkov, kateri se, žali Bog, večkrat godé v potrebi, ko gosposka ima izkazati to, kar gré pooblastencem. Ako ona tega ne izkaže, sili to kmeta v veliki potrebi, da si tudi sam pomoči išče. In to so tiste zadeve, ktere zaslužijo tanjšega prevdanka. Naj bi slavna vlada to stvar o pravem času prevdarila, da se pomilostijo tisti, ki niso navadni tatje ali roparji bili, sicer utegnemo res tako daleč priti, da ne bomo imeli na Notranjskem mož, ki bi mogli za župane in odbornike voljeni biti.

Deželnega glavarja namestnik dr. Zupan poprime potem besedo, rekoč, da tudi njemu je znano, koliko se godi gozdnih prestopkov in tatvin na Notranjskem, in tudi on vé, da ne pada vsa krivica na kmete; al to je pa tudi resnica, da se ne more vse za popolno resnico vzeti, kar stoji zapisano v zapisniku knežaskem, dokler se ne sliši tudi druga stranka. Da se resnica prav spozná — je rekel — je čuti treba oba zvoná. Kar pa se tiče tožnega dné, to po njegovih mislih spada v oblast gosposkino. — Tudi poslanec Kromer je teh misli. — Gosp. cesarski namestnik zagotavlja, da je okrajna komisija v Postojni, kamor spada ta stvar, prejela oster ukaz, da se podviza z rešenjem gozdnih služnosti šneperske grajščine. — Potem ko je tudi zbora predsednik pl. Wurzbach za svojo stran dodal, da vsaka stvar se mora slišati od dveh strani, je obveljalo pri glasovanji to, da se zaukaže deželnemu odboru, da imenovano prošnjo z dokladami izroči c. kr. deželni vladi. (Dalje prih.)

Iz deželnega zbora goriškega.

20. decembra se je obravnaval predlog za napravo italijanske akademije za pravoslovje in jugoslovenskega vseučilišča. Pravijo, da Italijani so željo sprožili, naj se napravi italijanska akademija, poslanci slovenskega naroda pa so obljubili, da podpirajo ta predlog, ako Italijani podpirajo njih predlog za napravo vseučilišča slovanskega. Vendar govora Winklerjev in Doljakov ne potrjujeta omenjenega kompromisa, ker oba sta pobijala laško akademijo na zemlji slovenski in govorila za jugoslovansko vseučilišče. Črne je rekel, da Slovenci bodo morali vendar-le na vseučilišče zagrebško hoditi, ako se napravi laška akademija. — Čemu laška akademija v Gorici, ker Avstrija šteje zdaj le celó malo pravih Lahov, to nam je zastavica brez uganjke. Čemu pa tudi v Gorici vseučilišče slovansko, ker se napravlja jugoslovansko v Zagrebu, enaka nam je zastavica. In iz ktereza zaklada se bote zidali taki napravi, ki bi potrebovale sila velike denarne pomoči. Vendar se „Allg. Zeitung“ poteguje za vseučilišče v Gorici, rekši, da je treba tu — nemškega!

Dopisi.

V Buda-Peštu 28. decembra. V. B. — Čitateljem „Novic“ je znano, da sta 20. decembra minister Beust in ogerski dvorni kancelar Majláth v Buda-Pešt prišla, da se z Deak-om in njegovimi prednejšimi privrženci pomenita, kako bi se dale ogerske postave leta 1848. djansko vpeljati, vkljub vsem uporom in dobrim svetom, kateri dunajsko vlado svaré pred nasledki vpeljave teh postav. Vendar zdaj neki sam Beust sprevidi, da iz Deakove moke ne more biti pravega kruha za Avstrijo. — Deakova adresa (poslanica) je od obeh zbornic